

Vánoce dnes více než kdy jindy připomínají přehlídku hyperkonzumu a spíše než požehnáním všem lidem dobré vůle jsou požehnáním obchodním řetězcům, které samy nezřídka, jak si myslí Roger Scruton, připomínají chrámy nového náboženství. Ti, kdo se snaží vzdorovat a dát vánočním svátkům opět onen pozitivní duchovní význam, odkazují za připomenutí narození Vykupitele a někteří z nich konzumérské pojetí vánočních svátků nazývají pohanským. Netuší, jak obrovským způsobem se mýlí.

Skutečné pohanství nemá s moderní materialistickou společností co dělat, není nic vzdálenějšího samotnému počátku všech procesů, které vyústili v moderní konzumní společnost než svět a myšlení, které je po staletí známo pod pejorativním názvem „pohanské.“ Naopak je to právě „pohanství“, kterému můžeme poděkovat za velkou část dnešních vánočních obyčejů, které se neodvíjejí od data „narození Krista“, ale které křesťanství přejalo. Kdo dnes ví, kde se vzala a kde inspirovala tradice betlémů, kde má kořeny tradice dávání si dárků, odkud „věštění budoucnosti“ a proč se vlastně vánoce slaví kolem 25. prosince?

Ukazuje se, že křesťanské svátky mají až příliš mnoho podob s tradicemi pohanských Anglosasů, Germánů, ale i Antiků a Slovanů.

Nemáme v rukou pochopitelně dostatečné zdroje písemných pramenů, abychom mohli rovnoměrně porovnat tradice jednotlivých indoevropských národů předkřesťanských dob (zdroje se vyznačují značnou asymetrií, například solidní pramenný základ k životu Germánů nám nepoměrně osvětluje jejich život lépe, než jaké informace máme kupř. o kultuře a životě Slovanů).

Z toho co víme, však můžeme bezpečně soudit, že konec roku byl u všech indoevropských národů a kultur spjat s velice mystickými představami. Hovoříme tak o Saturnáliích (Řím), Kračunu (Slované), Koljadu (baltské národy; srovnej Koljad s „koledou“!, pozn.), Meán Geimhridh (Keltové), Yule (Germáni, severské národy), slavnosti boha Hélia (staří Řekové).

Proč právě závěr roku a má vůbec smysl hovořit o „konci roku“ u pohanských národů, které se neřídily dle křesťanského kalendáře? Pohanské národy se jím sice neřídily, ale musíme si uvědomit, že křesťanský kalendář se inspiroval právě přírodním pojetím měření času, které se logicky ukázalo jako nejvhodnější (blízkost zimního slunovratu jako konec jednoho úseku).

Kolem 21. prosince má Slunce má vzhledem ke světovému rovníku nejmenší deklinaci. Slunce se při svém zdánlivém pohybu dostane do nejvyšších jižních zeměpisných šířek a „zastaví“ se nad obratníkem Kozoroha a pak se začne opět vracet přes rovník k obratníku Raka (letní slunovrat). Na severní polokouli nastává zimní slunovrat obvykle 21. prosince, přičemž přesný čas se mírně mění.

Tato léty vyznívající zkušenost měla v předkřesťanských dobách zásadní význam. „Pohanský“ člověk, niterně spjatý se svojí půdou a ve svých předky dovedl svůj život hluboce transcendentně prožívat (tato vlastnost modernímu člověku, alespoň drtivé většině, dnes

chybí). Zimní slunovrat znamenal návrat světla, naději, předzvěst nového života (jaro). Podstatu jednotlivých indoevropských tradic bychom mohli shrnout v jakousi „protolegenedu“ a sice, že v době zimního slunovratu se slaví zrození nového Slunce. Porodila jej Matka příroda a pro nás to znamená, že se opět vrátí harmonie, projevující se jako život. Že zima a smrt nezvítězí, že to, co zdánlivě umřelo, se opět začne probouzet. Sluneční paprsky, které do té doby stále slábly, najednou začnou nabývat na síle.

Už v antických dobách měly tyto slavnosti (v Římě nazývané Saturnálie) nádech svátosti a výjimečných dnů, moderní civilizace se svým konzumním pojetím vánoc je tomuto nádechu na hony vzdálená. Ve starověkém Římě, například, měli otroci v době Saturnálií stejná práva jako páni. Římané hodovali, slavili, pálili ohně, rodiny se setkávaly a přátelé si vyměňovali dary.

Keltové během Meán Geimhridh hlasitě zpívali na polích, popíjeli, hodovali a vzdávali hold obilí a stromům. Měli také zajímavý obyčej, který spočíval v tom, že se po hostině šlo do stodoly, kde rodina připí-la na zdraví dobytku, a jednomu z býků se na roh zavěsil švestkový koláč. Na zvíře se potom lilo pivo, dokud koláč neshodilo. Když spadl před něj, znamenalo to, že je pro nadcházející rok zaručena bohatá skl-zeň. Dále se v hlavním ohništi domu slavnostně zapálilo Vánoční poleno. Muselo být ze stromu na pozemku vlastníka domu, či muselo jít o dar od přítele – nikdy o koupené dřevo. Poleno se přitáhlo do domu, ozdobilo zelení a polilo pivem nebo moštem. Předtím, než je zapáleno, poprášilo se kukuřičnou nebo pšeničnou moukou.

O tradicích Slovanů (Kračun) toho tolik nevíme. Opět ale máme doloženo pálení ohňů. V Rusku se posílalo z kopce hořící kolo, což je taktéž hojně rozšířený solární symbol. Tyto posvátné ohně nesměly vyhasnout až do svítání a většinou se u nich po celou noc bdělo. Celonoční bdění mámo doložené i z Čech. U jižních Slovanů je hojně rozšířen i další zvyk, že se do ohně vkládalo zvláštní poleno, zvané badnik, což je také odvozeno od bdění. Toto poleno musí vydržet až do rána a jeho zbytky jsou považovány za posvátné a obdařené čarovnou mocí.

Nejspíše se jedná o symbol starého, již neplodného roku, který bývá spálen, aby mohl nastat nový čas. Toto poleno má své obdoby i u Germánů (Julblock) a u Litevců, jedná se proto jistě o velmi starý zvyk. Přes oheň se též skákalo, což mělo přinést celkové očistění od zlého a zdraví. Oheň je také nespolehlivějším prostředkem ochrany před nebezpečnými silami, které se v době zimního slunovratu volně pohybují po světě. Při štědrovečerní večeři býval hlavním a obřadním pokrmem koláč (který čas místy degradoval do podoby církevních oplatků), na něž byly reliéfně zobrazovány solární symboly, jako např. různě stylizované svastiky.

A co se nám uchovalo dodnes?

Porovnáme-li oslavy svátků slunovratu jednotlivých indoevropských národů, vysledujeme pomyslnou linii táhnoucí se napříč všemi. Je jí oslava světla (ohně, dnes zapalování svíček), hodování a popíjení, které ovšem není spojeno s konzumem současné pseudocivilizace, ale je hlubokým holdem bohům a přírodě, světu, který nás obklopuje.

Stavíme vánoční strom, mnozí víme, nebo alespoň tušíme, že jde o jakýsi zvyk, který má kořeny v německé tradici z 19. století. Ve skutečnosti má zvyk strojení a zdobení vánočního stromu daleko hlubší kořeny. Jak známo, pohanské národy byly hluboce svázané s tradicí úcty ke stromům (vzpomeňme na Kelty a hluboké, temné dubové háje Teutonů). Ozdobený zelený stromek u germánských národů symbolizoval Yggdrasill, bájný strom života, jehož kořeny sahají do podsvětí a koruna ke hvězdám (častá hvězda na špičce stromu). Rodiny si si přinesly domů živý (nikoli uříznutý) strom a s ním i jeho elementární bytost – ducha, aby se ohřál. Pohané stromy ctili a jako výraz sepjetí s přírodou je zdobili. Zvyk, kdy se stromky zdobí uříznuté, je ovšem výtvozem křesťanské tradice až ze 16. století. Strom ale symbolizoval cestu životem, proto bylo nanejvýš divné uříznout a hned na začátku růstu zničit jeden z nejposvátnějších symbolů představy o životě vůbec.

Slovo „koleda“ (pod kterou si vybavíme alegorickou vánoční píseň) je odvozeno od Kalendae Januari, římských svátků nového roku. Můžeme se také domnívat, že onen starosvětský zvyk prozpěvovat alegorické písně a žádat tak o drobné dárky (sladkosti, ovoce) velmi souvisí s tradicí bujarých popěvků, jaké můžeme vysledovat kupříkladu u zmíněného keltského Meán Geimhridh.

Je to toho samozřejmě více, vzpomeňme si, jakou má nezastupitelnou roli jmelí, jak je oblíbené věštění po štědrovečerní večeři, nebo jak se k samotným svátkům váže celá řada lidových pověr (nevstávat během štědrovečerní tabule). Nakonec, mnoho lidí se dnes v době svátků oblibilo sledování pohádek a co jsou pohádky jiného, než (často velmi zcenzurovanou verzí) jednotlivých indoevropských mýtů?

Budiž pro nás svatý čas těchto dnů něčím jiným, než shématickým opakováním nesmyslných rituálů, jejichž jediným smyslem je způsobit člověku kolaps ze stresu, či zlučový záchvat. Zároveň se zkusme povznést nad povrchní sakralizaci a pokusme se vžít do myšlení našich předků, po které mělo toto období vysoce mystický a transcendentní nádech. Vždyť toto období přímo volá po cestě do přírody, po procházkách stezkách, prošlapaných lidmi minulosti, jejichž rituály schematicky opakujeme, aniž často mnozí známe jejich skutečnou podstatu. Přestaňme žít nepravdu a život skutečně prožívejme.

Přivítejme Sol Invictus!

Zdroje:

Jitřní země
Rodná víra